

Необхідність створення Національного природного парку «Холодний Яр»

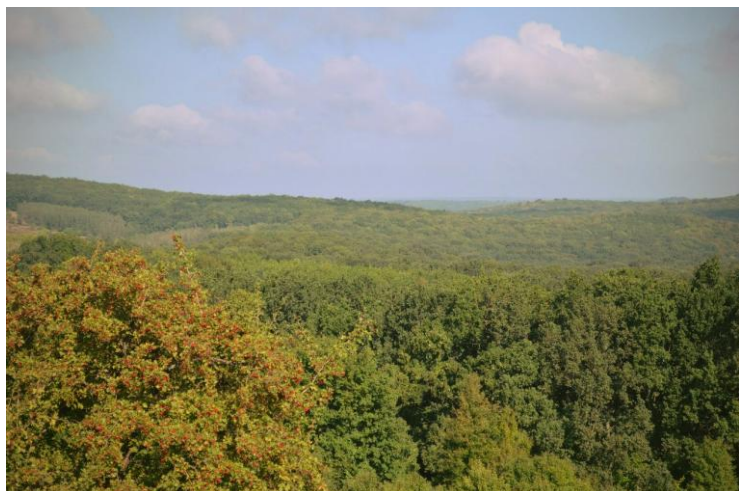
Галушко О. С., аспірант Національного ботанічного саду імені М. М. Гришка, член Всеукраїнської екологічної ліги

Урочище Холодний Яр є особливим місцем на теренах України. Тут гармонійно поєднано унікальні природні ландшафти, рідкісні та особливо цінні види рослин і тварин, добре відомі всій Україні історико-культурні пам'ятки й неперевершені в своїй різноманітності легенди. На одній невеликій ділянці ми маємо ціле зібрання елементів, що в повному обсязі відображають усю нашу національну духовність та унікальність.

Унікальність території

У доробках вітчизняних науковців репрезентовано результати дослідження історичних подій, археологічних, культурних пам'яток та екологічних особливостей формування урочища. Перші відомості про територію Холодного Яру трапляються ще в працях давньогрецького історика Геродота, який охарактеризував її як мальовничий острів, який омиває річка. Перша друкована згадка, пов'язана з битвою литовських та руських воїнів на Синій Воді, датується 1363–1367 роками. На території Холодного Яру є велика кількість пам'яток історико-культурної спадщини. Найвідомішими з них є пам'ятка археології значення Мотронинське городище скіфського часу (VII–IV століття до н. е.), пам'ятка архітектури значення Свято-Троїцька церква Мотронинського монастиря, переможець конкурсу «Національне дерево України» в номінації «Меморіальне дерево України» (2010 р.), ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Дуб Максим Залізняка», пам'ятки та пам'ятні знаки, пов'язані з національно-визвольною боротьбою українського народу (1768 р. – повстання «Коліїщина», 1918–1922 рр. – повстанська організація «Полк Гайдамаків Холодного Яру», 1941–1944 рр. – рух опору фашистським загарбникам).

Наявність такого потужного історико-культурного підґрунтя робить Холодний Яр привабливою територією для розвитку туристичної галузі.

Холодний Яр багатий на велику кількість рідкісних і зникаючих видів рослин. Окрему групу становлять ендемічні та ранньоквітучі види. У далекому минулому Холодноярські ліси склалися переважно з багатовікових

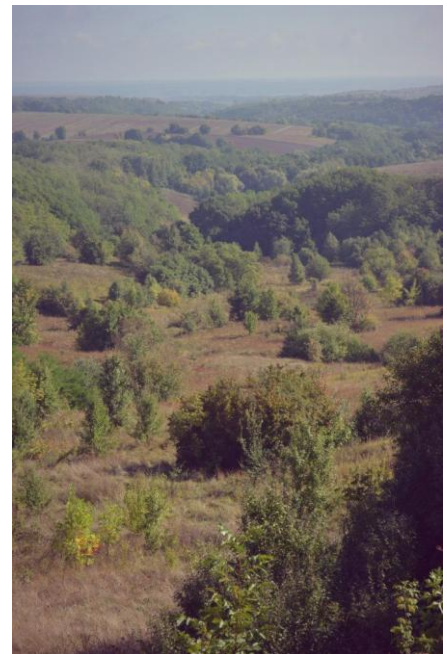
дерев. На сьогоднішній день тут зростають високопродуктивні дубово-ясеневі деревостани з надзвичайно високою якістю деревини. Тут трапляється велика кількість видів реліктових рослин, які збереглися з дольодовикового періоду. Холодний Яр став притулком бруслини карликової (*Euonymus pana* Bieb.), підсніжника складчастого (*Galanthus plicatus* Bieb.), цибулі ведмежої (*Allium ursinum* L.), тюльпана дібровного (*Tulipa quercetorum* Klokov et Zoz) та багатьох інших рідкісних рослин. На території Холодного Яру зростають ясен зеленокорий та ясен з мармуровою корою.

На сьогоднішній день територія Холодного Яру налічує ряд об'єктів природно-заповідного фонду, основними з них є: комплексна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Холодний Яр», ботанічні заказники місцевого значення «Білосніжний», «Зам'ятницький», «Зубіївський», «Оля», «Тюльпан дібровний», державні пам'ятки природи місцевого значення «Дзюркало», «Дуб Максима Залізняка», «Монастирське джерело», «Сквер учасників партизанського руху», державне заповідне урочище «Атаманський парк». До туристичних маршрутів включено лише деякі з перелічених об'єктів, серед них – пам'ятка природи місцевого значення «Дуб Максима Залізняка» та «Монастирське джерело», чому значною мірою сприяє зручність розташування цих об'єктів та розвиток інфраструктури.

Загалом лише 8% території Холодноярського масиву належать до природно-заповідного фонду, що абсолютно не відповідає високому рівню його природно-ресурсного потенціалу. В цілому ж природно-заповідний фонд Черкаської області налічує 524 території та об'єкти природно-заповідного фонду загальною площею 66,5 тис. га, що становить 3,2% загальної площі області і є дуже низьким показником серед областей України, а тим більше не відповідає науковим рекомендаціям для лісостепової зони та Європи загалом.

Необхідність та проблематика

З кожним роком кількість відвідувачів Холодного Яру постійно зростає. Так, за останніми даними, з 2005 по 2012 роки кількість туристів, що відвідали пам'ятку природи місцевого значення «Дуб Максима Залізняка» збільшилося в 10 разів (у 2005 році – 4 960 осіб, у 2012 – 46 500 осіб). Такий рівень рекреаційного навантаження потребує належного розвитку інфраструктури. Нині на території Холодного Яру існує цілий ряд проблем, пов'язаних з недостатньою організацією туризму. Найбільшими з них є невелика кількість спеціально

облаштованих місць для зупинок та організованого відпочинку, недостатня забезпеченість інформаційними вказівниками, відсутність організації збирання та вивезення побутового сміття, часткова занедбаність пам'яток історико-культурної спадщини, низький рівень організації зеленого туризму. Однією з основних причин виникнення проблем є наявність великої кількості землекористувачів та орендарів, господарська діяльність яких практично не враховує рівень історико-культурного та природоохоронного значення цієї території.

Розв'язання проблеми

Розв'язання проблем вивчення, охорони та збереження території Холодного Яру передбачає створення на його основі багатофункціональної природоохоронної, науково-дослідної, пізнавально-рекреаційної структури, якою має стати Національний природний парк «Холодний Яр». Природно-ресурсний потенціал лісового урочища «Холодний Яр» може бути залучений та використаний в оздоровчих та туристичних цілях без шкоди для існування й розвитку природних систем.

Передумови реалізації

Закон України «Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки», Укази Президента України від 1 грудня 2008 р. № 1129 «Про розширення мережі та територій національних природних парків та інших природно-заповідних об'єктів» та від 27 серпня 2008 р. № 774/2008 «Про невідкладні заходи щодо розширення мережі національних природних парків», Загальнодержавна програма оздоровлення басейну річки Дніпро (2002 р.).